

Ebeveyn Kontrolü ve Ergenin Sosyal İşlevselliği Arasındaki Bağlantıda İlişkisel Saldırganlığın Aracı Rolü

Yeliz Kındap Tepe
Cumhuriyet Üniversitesi

Melike Sayıl
Hacettepe Üniversitesi

Özet

Ergenlikte ebeveyn kontrolünün etkileri çok yönlü olarak önem kazanır ve karmaşıklaşır. Araştırmada, ergenin anne ve babadan algıladığı iki farklı kontrolün, psikolojik ve davranışsal kontrolün, ergenin sosyal işlevselliğine işaret eden arkadaşlık niteliği ve yalnızlığı ile ilişkisi ve bu ilişkide ergenin ilişkisel saldırganlığının aracı rolü ebeveyn ve ergen cinsiyetine göre incelenmiştir. Araştırmaya orta SED'den olup 7.-8. ve 9.-10. sınıflarda okumakta olan toplam 780 (428'i kız ve 352'si erkek) ergen katılmıştır. Ergenlerin yaş ortalaması 14.80'dir (ranj = 11.9-18.3; $S = 1.42$). Ölçme araçları, Psikolojik Kontrol-Saymazlık, İzleme, Olumlu Arkadaşlık Niteliği, İlişkisel Saldırganlık, Sosyal Doyum ve Yalnızlık ile UCLA Yalnızlık ölçekleridir. Yapısal Eşitlik Modeli sonuçlarına göre aneden algılanan psikolojik kontrolün kızların ve erkeklerin ilişkisel saldırganlığını pozitif yönde; davranışsal kontrolün ise sadece kızların ilişkisel saldırganlığını negatif yönde; babanın uyguladığı psikolojik kontrolün sadece erkeklerin ilişkisel saldırganlığını pozitif yönde; babadan algılanan davranışsal kontrolün ise hem kızlarda hem de erkeklerde ilişkisel saldırganlığı negatif yönde yordadığı görülmüştür. İlişkisel saldırganlığın ise sadece erkeklerde yalnızlık düzeyini pozitif yönde; olumlu arkadaş niteliğini ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur. İlişkisel saldırganlığın aracılık ettiği ilişkiler ise erkeklerde anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile ergenin sosyal işlevselliği (olumlu arkadaşlık niteliği ve yalnızlık) arasındaki ilişki ve babadan algılanan davranışsal kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkidir.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, psikolojik kontrol, davranışsal kontrol, ilişkisel saldırganlık, sosyal işlevsellik, ebeveyn cinsiyeti

Abstract

During the years of adolescence the effects of parental control becomes more complex and significant in many ways. In this research, the relationship between the two types of control -psychological and behavioral control- of parents perceived by the adolescent and the two indicators of social functioning -friendship quality and loneliness was examined according to the gender of the parent and the adolescent. Moreover, the mediating role of the adolescents' relational aggression was investigated in this association. The participants of the study consisted of 780 adolescents (428 female and 352 male) coming from middle SES families and from 7th-8th and 9th-10th grades. The average age of the adolescents was 14.8 (range = 11.9-18.3; $SD = 1.42$). Psychological Control-Disrespect, Monitoring, Positive Friendship Quality, Relational Aggression, Loneliness and Social Dissatisfaction, and UCLA Loneliness Scales were used as the measurement tools. According to Structural Equation Modeling findings, perceived psychological control of the mother was positively related to the relational aggression of both male and female adolescents; fathers' psychological control was positively related to only males' relational aggression, perceived behavioral control by the father was negatively related to male and female adolescents' relational aggression. Relational aggression positively predicted loneliness and negatively predicted positive friendship quality among male adolescents. Relational aggression mediated the relation between perceived psychological control from both parents and male adolescent's social functioning (positive friendship quality and loneliness); and the relation between perceived behavioral control of the father and loneliness level of male adolescent.

Key words: Adolescence, psychological control, behavioral control, relational aggression, social functioning, parent gender

Yazışma Adresi: Yrd. Doç. Dr. Yeliz Kındap Tepe, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Sivas

E-posta: yelizkindap@gmail.com

Yazar Notu: (1) Bu araştırma TÜBİTAK-SOBAG tarafından 105K029 no'lu proje kapsamında desteklenmiştir.

(2) Araştırmanın esas sahibi Hacettepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Laboratuvarı Araştırma Grubuna teşekkür ederim.

Ergenlik, özerklik gereksinimiyle tanımlanan bir dönem olduğu için ana babaların ergen üzerindeki kontrolünün niteliği ve yoğunluğu ergenin işlevselliği üzerinde önemli etkilere sahiptir. Olumlu arkadaşlık ilişkileri ve daha az yalnızlık hissi gibi göstergeler ergenin akran bağlamındaki işlevselliğine işaret ederken içe kapanma ve saldırganlık gibi davranış sorunları ergenin akran bağlamındaki uyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ebeveyn kontrolünün ergenin psikolojik iyiliğine ve işlevselliğine etkileri yeterince gösterilmiş olmakla birlikte (bkz. Barber, 2002; Barber, Stolz ve Olsen, 2005) bu ilişkiye aracılık eden olası süreçler hala merak konusudur. Bu nedenle bu çalışmada, iki farklı ebeveyn kontrolü, ilişkisel saldırganlığın öncülü olarak ve ergenin sosyal işlevselliği bağlamında ele alınmış; ebeveyn kontrolünün sırasıyla olumlu ve olumsuz boyutları olarak değerlendirilen davranışsal ve psikolojik kontrolün ergenlerin sosyal işlevselliğiyle ilişkisinde ilişkisel saldırganlığın aracı rolü incelenmiştir.

İlişkisel saldırganlık, bir kişinin arkadaşlık ilişkilerini bozarak veya manipüle ederek (örn., dedikodu yaparak, söylentiler yayarak veya sosyal bir gruptan dışlayarak) ona doğrudan veya dolaylı yollarla zarar veren amaçlı davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Crick ve Grotpeter, 1995; Loukas, Paulos ve Robinson, 2005; Nelson ve Crick, 2002). Bu tanımlamayla ilişkisel saldırganlık, fiziksel saldırganlıktan farklılık göstermekte ve özellikle dolaylı ya da sosyal saldırganlık olarak isimlendirilebilmektedir (Underwood, Galen ve Paquette, 2001). Okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarla yapılan araştırmalarda, ilişkisel saldırganlığın çocukların sosyal işlevselliğini bozucu sonuçları akran reddi, sosyal dışlama ve yalnızlık olarak gösterilmiştir (Crick ve ark., 1999). Ancak ergenlik döneminde ilişkisel saldırganlığın ergenlerin sosyal gelişimine etkisini ele alan (Loukas ve ark., 2005; Soenens, Vansteenkiste, Goossens, Duriez ve Niemiec, 2008) ve ilişkisel saldırganlığa yol açan ebeveynlik uygulamalarını inceleyen görece daha az sayıda ve çoğunlukla Batı toplumlarında yapılmış araştırmalar bulunmaktadır (Nelson ve Crick, 2002; Nelson, Hart, Yang, Olsen ve Jin, 2006; Soenens ve ark., 2008; Werner ve Nixon, 2005).

Ebeveynin çocuk üzerindeki kontrolü ve çocuğa sağladığı destek ebeveynliğin önemli boyutları olarak görülmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg, 1990). Ebeveyn kontrolü, sevgiyi esirgeme, suçluluk yaratma ve utandırma gibi çocuklar için olumsuz etkileri olabilecek stratejilerden ergeni denetleme ve izleme gibi olumlu etkileri gösterilmiş stratejilere kadar uzanan oldukça kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Kavramı, sadeleştirmek ve kontrolün etkilerini daha kolay ayırtılabilmek için ebeveyn kontrolü çocuğun “davranışlarını” kontrol eden uygulamalar ve çocuğunun “psikolojisini” kontrol eden uygulamalar olarak ikiye ayrılmıştır (Bar-

ber, 1996; 2002).

Psikolojik kontrol, “çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmayan, özerklik geliştirmesini ve bağımsızlığını engelleyen sosyalleştirmeler” olarak tanımlanmakta (Barber, 1996, sayfa, 3299) ve ebeveynin “çocuğun duygularına, düşüncelerine ve ebeveynle bağlanmasına müdahale eden ve bunları kendi isteğine göre şekillendiren davranışlarına” karşılık gelmektedir (Barber ve Harmon, 2002, s. 15). Çocukları üzerinde psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler, sevgiyi esirgeme, suçluluk yaratma, utandırma, eleştirme, göz ardı etme gibi manipülatif davranışlarla çocuğun kendi kendini düzenlemesine müdahale etmekte ve ebeveyn-çocuk ilişkisine zarar vermektedirler (Barber, 1996). Dolayısıyla hem ergenlerde hem de çocuklarda ebeveynin uyguladığı psikolojik kontrol içselleştirme ve dışsallaştırma problem davranışları için risk oluşturmaktadır (Barber, 1996; Barber ve Harmon, 2002; Conger, Conger ve Scaramella, 1997; Fuligni ve Eccles, 1993; Goldstein, Davis-Kean ve Eccles, 2005; Soenens, Vansteenkiste, Luyten, Duriez ve Goossens, 2005). Ayrıca psikolojik kontrolün sosyal gelişim üzerindeki doğrudan bozucu etkisi incelenmiş, psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin çocuklarının yalnızlık düzeyinin yüksek (Soenens, Vansteenkiste, Duriez ve Goossens, 2006a); akrandan algıladığı sosyal desteğin düşük olduğu gösterilmiştir (Karavasilis, Doyle ve Markiewicz, 2003).

Davranışsal kontrol, çocuğun davranışlarını düzenlemek için, ebeveynin uygun bulduğu ve bulmadığı davranışlar hakkında açık beklentilerini ve kuralları çocukla konuşması, bu beklentiler doğrultusunda çocuğun davranışlarını izlemesi ve kuralları tutarlı olarak uygulamasına karşılık gelmektedir (Barber ve ark., 2005; Soenens, Vansteenkiste, Luyckx ve Goossens, 2006b). Davranışsal kontrol, gelişimsel olarak bakıldığında çocuklukta daha çok çocuğa sınır ve kural getiren bir yapı sunma biçiminde kendini gösterirken; ergenlikte ebeveyn kural ve değerlerini içselleştirmiş olduğu beklenen çocuğun davranışlarının izlenmesi şeklinde kendini gösterir (Patterson, Reid ve Dishion, 1992; Kerr ve Stattin, 2000; Stattin ve Kerr, 2000). Ebeveynin izleme davranışı, ergenin psikolojik özerkliğine izin verirken aynı zamanda ebeveynlere, ergenin nerede ve kimlerle olduğunu, neler yaptığını ve akranlarıyla ilişkileri hakkında görece daha fazla bilgi sahibi olma olanağı vermekte ve çocuğun davranışını, aile içi kurallar ve sosyal normlar çerçevesinde düzene sokma ve denetim altına alma girişimi olarak tanımlanmaktadır (Barber, 1996). Ebeveynin ergeni izlemesinin ergeni, suç işleme, saldırganlık, antisosyal davranışlar ve suça eğilimli akranlardan koruyabildiği gösterilmiştir (Barber, Olsen ve Shagle, 1994; Chassin, Pillow, Curran, Molina ve Barrera, 1993; Dishion, Capaldi, Spracklen ve Li, 1995; Pettit, Bates, Dodge ve Meece, 1999; White ve Kaufman, 1997). Ayrıca, davranışsal kontrolün yalnız-

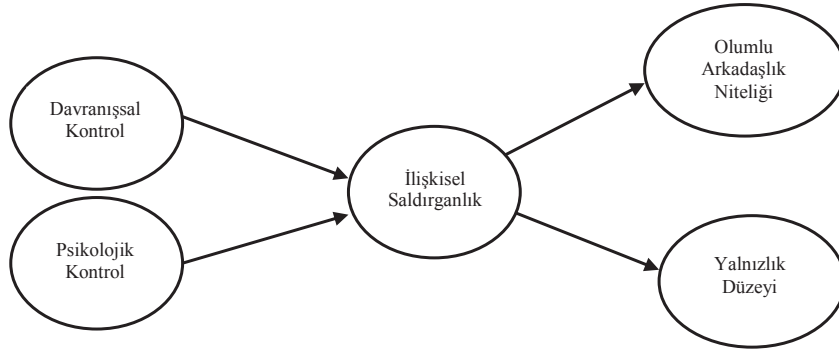
lık, depresyon gibi içselleştirme problem belirtileriyle de negatif yönde ilişkisini gösteren kanıtlar bulunmaktadır (Barber ve ark., 1994; Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

Psikolojik kontrolün çocukta ilişkisel saldırganlığa nasıl yol açabileceği ya da davranışsal kontrolün niçin saldırganlıkla ilişkili olmayacağı farklı mekanizmalar öne sürülerek açıklanmaktadır. Bunlardan biri olan sosyal öğrenme kuramına göre psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin kullandıkları manipüle edici ve müdahaleci teknikleri model alarak öğrenen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde de aynı stratejileri kullanabilmektedirler (Nelson ve Crick, 2002; Nelson ve ark., 2006). Ayrıca, ergeni eleştirme, suçlama, aşağılama ve dışlama içeren psikolojik kontrol girişimleri ergende öfke uyandırarak saldırganlığa yol açabildiği gibi kaygı uyandırarak sosyal olarak içe kapanmaya ve ilişkilerde güven eksikliğine de yol açabilmektedir. Psikolojik kontrolün tersine, davranışsal kontrol uygulamalarından izleme, ebeveynin, ergenin nerde, ne zaman ve kimlerle birlikte olduğundan ve okul yaşamından haberdar olmasıdır. Ebeveynin bu konularda bilgi sahibi olması ebeveynin aktif çabası kadar ergenin de kendisi hakkında bilgi vermesini ve dolayısıyla olumlu bir ebeveyn-ergen ilişkisini gerektirdiği için ergeni, sorun davranışlardan koruyabilmektedir (Kerr ve Stattin, 2000; Stattin ve Kerr, 2000). Özellikle Türkiye’de ve daha çok Asya kültürlerinde bu tarz kontrol çocuk ve ergenler tarafından olumsuz olarak algılanmamaktadır (Kındap ve ark., 2008; Pomerantz ve Wang, 2009; Sümer ve Güngör, 1999). Nitekim ilgili yazında ebeveynliğin stil, boyut ya da uygulama düzeyinde bir kültürden diğerine farklı anlam ve etkiler taşıyacağı öne sürülmektedir (Rothbaum ve Trommsdorff, 2007). Türkiye’de kentleşme ve modernleşme sürecine bağlı olarak aile yapısında ortaya çıkan değişimi ve bu çerçevede itaate dayalı ebeveyn kontrolünde azalma yakın ilişkilerin ise korunmasıyla karakterize özerk-ilişkisel benlik modelini ortaya koyan Kağıtçıbaşı da (2010) çocuğun ailesiyle ilişkilerindeki karşılıklı bağa vurgu yapmaktadır. Türkiye’de “modern” “geleneksel” ya da “metropol” “Anadolu kenti” ve farklı eğitim düzeylerinden gelen annelerin okulöncesi çocukları için önem verdikleri sosyalleştirme hedefleri arasında yakın duygusal bağ özellikle yer almaktadır ve özerkliğe verilen önem yakınlığın önemini azaltmamaktadır (Nacak, Yağmurlu, Durgel ve van de Vijver, 2011; Sunar ve Fişek, 2005; Yağmurlu, Çıtlaç, Dost ve Leyendecker, 2009). Buna karşı ülkemizde ergenlerde ebeveynin psikolojik ve davranışsal kontrol uygulamalarının ergenin sonuç davranışlarıyla ilişkisini ele alan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Kındap ve ark., 2008). Örneğin annenin, ergenin nerede, ne zaman ve kimlerle olduğunu yakından izlemesinin ergenin benlik değeriyle olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuş ve yine davranışsal kontrolün anneden algılanan sıcaklık ve yakınlık ile ilişkili olduğu

gösterilmiştir. Ancak, anılan çalışmada sadece annenin izleme davranışı incelenmiş ve özellikle de babanın kontrol unsuru olarak algılandığı toplumumuzda, babanın davranışsal kontrolünün kız ve erkek çocuklarının gelişimsel sonuçlarını şekillendirmede nasıl bir etkiye sahip olduğunun araştırılmasının önemli olduğu ileri sürülmüştür (Kındap ve ark., 2008).

İlgili yazında ebeveyn kontrolünün boyutları ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkileri ele alan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Özellikle psikolojik kontrol ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, okulöncesi dönemdeki çocuklar üzerine odaklanmakta ve çelişik sonuçlar içermektedir (Hart, Nelson, Robinson, Olsen ve McNeilly-Choque, 1998; Kuppens, Grietens, Onghena ve Michiels, 2009; Nelson ve Crick, 2002; Nelson ve ark., 2006; Yang ve ark., 2004). Örneğin, Nelson ve Crick (2002) Avrupa kökenli Amerikalı çocuklarla yaptıkları çalışmada, babanın uyguladığı psikolojik kontrolün kızların ilişkisel saldırganlığıyla ilişkili olduğunu; buna karşılık, annenin uyguladığı psikolojik kontrolün ne kızların ne de erkeklerin ilişkisel saldırganlığıyla ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Çinli çocuklarla yapılan bir çalışmada, ebeveynin psikolojik kontrolünün sadece kızların ilişkisel saldırganlığını yordadığı bulunmuştur (Nelson ve ark., 2006). Bir diğer çalışmada ise, hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolü, ilişkisel saldırganlığı yordamasına rağmen, annenin psikolojik kontrolü sadece kızların ilişkisel saldırganlığını yordamıştır (Yang ve ark., 2004). Rus çocuklarla yapılan bir diğer çalışmada ise, psikolojik kontrol ve ilişkisel saldırganlık arasında bir ilişki bulunmamıştır (Hart ve ark., 1998). Ebeveynlerin uyguladığı psikolojik kontrol ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkiyi ergenlik döneminde inceleyen az sayıda araştırma bulunmaktadır (Albrecht, Galambos ve Jansson, 2007; Loukas ve ark., 2005; Soenens ve ark., 2008). Örneğin, yapılan iki çalışmada ergenlerde annenin uyguladığı psikolojik kontrol ve ilişkisel saldırganlık arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuş (Albrecht ve ark., 2007; Loukas ve ark., 2005); ancak babanın uyguladığı psikolojik kontrolün ilişkisel saldırganlıkla ilişkili olmadığı bulunmuştur (Albrecht ve ark., 2007). Yapılan bir başka çalışmada ise hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolünün ilişkisel saldırganlıkla pozitif yönde ilişkili olduğu gösterilmiştir (Soenens ve ark., 2008). Davranışsal kontrolün özellikle ilişkisel saldırganlıkla ilişkisini ele alan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte önceki çalışmalar, okul çocuklarında izin verici ebeveynliğin ve düşük düzeyde izlemenin çocuğun dışsallaştırma sorunlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Loeber ve Dishion, 1983; Maccoby ve Martin, 1983, Mills ve Rubin, 1998).

İlişkisel saldırganlık sergileyen çocuklar sıklıkla akranları tarafında reddedilmekte (Crick, 1996; Tomada

Şekil 1. Önerilen Kuramsal Model

ve Schneider, 1997; Werner ve Crick, 1999) ve bunun bir sonucu olarak daha fazla oranda yalnızlık ve depresif duygular rapor etmektedirler (Crick, 1997; Crick ve Grotper, 1995). Boylamsal araştırmalarda da ilişkisel saldırganlığın akran reddini artırdığı (Crick, 1996; Werner ve Crick, 2004) ve akranlar tarafından tercih edilme-yi azalttığı bulunmuştur (Zimmer-Gembeck, Geiger ve Crick, 2005). Bir araştırmada orta çocukluk döneminde çocukların ilişkisel saldırganlığı arttıkça en yakın arkadaşlarıyla kıskançlık ve çatışma düzeylerinin de arttığı bulunmuştur (Grotper ve Crick, 1996). Soenens ve arkadaşları (2008) ilişkisel saldırganlığın arkadaşlık ilişkilerinde güvensizlik, kırgınlık ve yabancılaşma duygularını artırarak arkadaşlık ilişkisinin olumlu niteliğine zarar vereceğini ileri sürmüşler ve ilişkisel saldırganlığın ergenin olumlu arkadaşlık niteliğini azalttığını ve yalnızlık düzeyini artırdığını göstermişlerdir.

İlişkisel saldırganlıkla ilgili önemli bir diğer konu gözlenen cinsiyet farklılığıdır. Crick ve arkadaşları (1999) yakın ve samimi ilişkilerin oluşturulması ya da sürdürülmesinin erkeklerden çok kızlar için önemli olması nedeniyle ilişkisel saldırganlığın daha fazla oranda kızlara özgü bir özellik olduğunu öne sürmüşler ve esas olarak erkekler arasında görülen fiziksel saldırganlığın tersine kızların da en az erkekler kadar ilişkisel saldırganlık sergilediklerini göstermişlerdir (Crick ve Grotper, 1995; Crick ve ark., 1999). Ancak bazı araştırmalarda ilişkisel saldırganlıkta cinsiyet farklılığı olmadığı (bkz. Putallaz, Grimes, Foster, Kupersmidt ve Coie, 2007); bazı araştırmalarda ise erkeklerin kızlara göre daha fazla oranda ilişkisel saldırganlık sergilediği gösterilmiştir (bkz. Goldstein, Tisak ve Boxer, 2002; Loudin, Loukas ve Robinson, 2003; Tomada ve Schneider, 1997). Ayrıca kızların erkeklerle göre ilişkilerini daha fazla önemsemeleri nedeniyle ilişkisel saldırganlığın kızların sosyal

uyumuna daha fazla oranda zarar verebileceği tartışılmaktadır (bkz. Maccoby, 1990; Ruble ve Martin, 1998; Updegraff, Thayer, Whiteman, Denning ve McHale, 2005).

İlgili yazında ilişkisel saldırganlığın çocuk ve gençlerin sosyal işlevselliği ile ilişkilerini ve ebeveyn kontrolünün ergenin sosyal uyum göstergeleriyle ilişkilerini ele alan araştırmalar mevcuttur. Ancak ebeveynin davranışsal ve psikolojik kontrolü ile ergenin arkadaşlık bağlamındaki işlevselliği arasındaki ilişkide gencin ilişkisel saldırganlığının aracı rolü batıda yapılan bir çalışmada ele alınmıştır (Soenens ve ark., 2008). Dolayısıyla bu araştırma farklı bir kültürde ve sadece psikolojik kontrolün değil karşılaştırmalı olarak görmek amacıyla davranışsal kontrolün de rolünü inceleyerek literatüre katkıda bulunmaktadır. Araştırmada, Şekil 1’de sunulan kuramsal modelin sınanması amaçlanmaktadır. Bu modelde psikolojik kontrolün ergenin arkadaşlık ilişkisinde sergilediği ilişkisel saldırganlık ile pozitif yönde; izlemenin ise negatif yönde ilişkili olacağı beklenmekte ve ilişkisel saldırganlığın da ergenin arkadaşlık ilişkisinin kalitesindeki azalmayla ve yalnızlık hissiyle bağlantılı olacağı beklenmektedir. İlişkisel saldırganlıkta gözlenen cinsiyet farkı ve bu yöndeki çelişik bulgular nedeniyle bu araştırmada ele alınan kuramsal model anne ve baba açısından kız ve erkekler için ayrı ayrı incelenmiştir.

Yöntem

Örneklem

Bu araştırmaya TÜBİTAK tarafından desteklenen “Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde sosyal ilişkilerin niteliği ve karakter oluşumuyla ilişkisi” başlıklı proje kapsamında, Ankara’da şehir merkezinde bulunan

semterlerdeki devlet okullarından üç ilköğretim okulu ve beş lisede 7.-8. ve 9.-10. sınıflarda okumakta olan toplam 814 ergen katılmıştır. Analizler eksik ve yanlış doldurulmuş ölçek formlarının dışarıda bırakılması ve aşırı değerler analizinden sonra 428 kız ve 352 erkek olmak üzere toplam 780 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Ergenlerin yaş ranjı 11.9-18.3 olup, yaş ortalaması 14.80'dir ($S = 1.42$). Katılımcıların dağılımı; 7. sınıftan 144 (% 18.5), 8. sınıftan 190 (% 24.4), 9. sınıftan 232 (% 29.7) ve 10. sınıftan 214 (% 27.4) öğrenci şeklindedir. Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyi 8 dereceli (1 = okuma yazma bilmiyor - 8 = doktora mezunu) bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir; annelerin % 33.7'sinin ilkököl; % 15.5'inin ortaokul; % 29.5'inin lise; % 6.5'inin yüksekokul; % 14'ünün üniversite mezunu ve % 09'unun da lisansüstü bir dereceye sahip olduğu; babaların ise % 16.2'sinin ilkököl; % 14.5'inin ortaokul; % 31.5'inin lise; % 7.6'sının yüksekokul ve % 25.9'unun üniversite mezunu olup % 4.3'ünün lisansüstü bir derecesinin olduğu görülmüştür. Anne tarafından algılanan gelir durumu beş dereceli bir ölçek (1 alt gelir, 5 üst gelir) üzerinden değerlendirilmiştir; annelerin % 6'sı kendilerini alt, % 11'i ortanın altı, % 67'si orta, % 15'i ortanın üstü ve % 1'i üst gelir grubuna ait gördüklerini bildirmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Psikolojik Kontrol. Ebeveynlerin ergen üzerinde uyguladığı psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla Barber, Xia, Olsen, McNeely ve Bose (2012) tarafından geliştirilen 8 maddelik Psikolojik Kontrol-Saymazlık Ölçeği (Psychological Control- Disrespect Scale) kullanılmıştır ("Annem/babam beni başkalarının (arkadaşlarımın) önünde utandırır." 1 = annemin/babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4 = annemin/babamın özelliklerine çok benziyor.). Orijinal ölçeğin farklı kültürlerdeki iç tutarlık güvenilirliğinin anne için .83-.88, baba için .83-.90 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması sözü edilen proje kapsamında yapılmış ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .85, baba formu için .89 olarak bulunmuştur (Ayrıntılı bilgi için bkz. Sayıl ve Kındap, 2010).

Davranışsal Kontrol. Araştırmada davranışsal kontrolün bir göstergesi olarak Vazsonyi, Hibbert ve Snider (2003) tarafından geliştirilen Ergen Aile Süreci Ölçeği'nin (The Adolescent Family Process Measure) izleme alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçek beş derece üzerinden değerlendirilmektedir ("Boş zamanlarımda dışarı çıktığımda annem kiminle ve nerede olduğumu bilir." 1 = hiç uygun değil; 5 = çok uygun). Ölçeğin psikometrik özellikleri farklı kültürlerde incelenmiş izleme alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması yine aynı proje kapsamında yapılmış ve izleme alt ölçeğinin

Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .80, baba formu için .83 olarak bulunmuştur (Sayıl ve ark., 2012).

Olumlu Arkadaşlık Niteliği. Ergenin en iyi arkadaşı ile ilişkilerinin niteliğini ölçmek amacıyla Berndt ve Perry (1986) ve Bukowski, Hoza ve Boivin (1994) tarafından geliştirilen Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin (The Friendship Qualities Scale) olumlu arkadaşlık niteliğini temsil eden eşlik etme, yardım, yakınlık ve güvenlik alt ölçekleri kullanılmıştır. Ölçek beş derece üzerinden değerlendirilmektedir (1 = hiç doğru değil, 5 = çok doğru). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması aynı proje kapsamında ve aynı örnekleme yapılmış ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları eşlik etme için .64, yardım için .83, güvenlik için .78 ve yakınlık için .83 olarak bulunmuştur (Sayıl ve ark., 2012). Olumlu arkadaşlık niteliği alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise .92'dir.

Yalnızlık Düzeyi. Araştırmada, 9. ve 10. sınıftaki öğrencilere ilk yetişkinlik dönemindeki bireyler için geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği uygulanırken; aynı ölçekte yer alan "Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum" ya da "Dışa dönük bir insanım" gibi maddelerin 7. sınıfta okuyan öğrenciler tarafından anlaşılmadığı görülerek 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrencilere, ilköğretimde okuyan öğrenciler için geliştirilmiş olan Yalnızlık ve Sosyal Doyum ölçeği; lise öğrencilerine ise UCLA Yalnızlık Ölçeği uygulanmıştır. Dolayısıyla ergenlerin yalnızlık puanı, ölçeklerden aldıkları puanların z değerine çevrilmesi sonucunda elde edilmiştir.

Yalnızlık ve Sosyal Doyum Ölçeği (Loneliness and Social Dissatisfaction Scale). Asher, Hymel ve Renshaw (1984) tarafından 3.-6. sınıfa giden öğrenciler için geliştirilen ve daha sonra Asher ve Wheeler (1985) tarafından maddeleri okul ortamına göre değiştirilen ölçekte, çocukların yalnızlık ve sosyal doyumsuzluk duygularıyla ilgili 8'i dolgu olmak üzere toplam 24 madde ("Okulda kendimi dışlanmış hissediyorum") bulunmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek, beş dereceli bir ölçek üzerinden değerlendirilmekte olup (1 = her zaman doğru, 5 = hiç doğru değil), ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur (Asher ve Wheeler, 1985). Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik güvenilirlik çalışması Tarhan (1996) tarafından 8. sınıfta okuyan öğrenciler üzerinde yapılmış ve iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın ilköğretim örnekleminde ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .87'dir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA Loneliness Scale). Russell, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından klinik ve klinik olmayan gruptaki yetişkinler için geliştirilen ölçek, sosyal ilişkilerden alınan doyumu değerlendiren 20 maddeden (8 ters ve 12 düz) oluşmaktadır ("Kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum"). Her bir madde dört

dereceli ölçek üzerinden (1 = hiç yaşamam, 4 = sık sık yaşıyorum) değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Russell ve arkadaşlarının (1980) yeniden gözden geçirme çalışmasında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik güvenirlik çalışması Demir (1989) tarafından 18-51 yaş grubundaki klinik ve klinik olmayan grupta yapılmış, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .96, beş hafta arayla uygulanan test-tekrar test yöntemi elde edilen korelasyon katsayısı ise .94 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın lise örnekleminde ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88 olarak bulunmuştur.

İlişkisel Saldırganlık. Zorbalığı belirlemek amacı ile oluşturulan Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği'nin (Pekel, 2004) üç maddeden oluşan ilişkisel saldırganlık alt boyutu kullanılmıştır. Ölçek üç derece üzerinden değerlendirilmektedir ("Bazı arkadaşları diğerlerine karşı kışkırtırım" 1 = hiçbir zaman, 3 = birden fazla). İlişkisel saldırganlık alt boyutunun bu araştırma için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .68 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmanın uygulamaları, okul idaresinin ve ders sorumlusu hocaların uygun bulunduğu ders saatlerinde öğrencilerle toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere projenin kapsamıyla ilgili bilgi ve uygulamayla ilgili yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilerden kişisel bilgi formuna isim yazmamaları buna karşılık öğrenci numaralarını belirtmeleri istenmiştir. Ölçek maddelerinin uzun olması nedeniyle uygulama iki-üç oturumda (toplam olarak 80-120 dakika) tamamlanmıştır. Araştırmaya, katılımı velisi tarafından onaylanan öğrenciler alınmıştır.

Bulgular

Cinsiyet Farklılıklarıyla İlgili Analiz Sonuçları

Araştırmada cinsiyet farklılıklarını belirleyebilmek için ergenin algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrol ve ergenin olumlu arkadaşlık niteliği, yalnızlık ve ilişkisel saldırganlık puanlarına yaşın kontrol edildiği iki ayrı MANCOVA yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenin algıladığı psikolojik ve davranışsal kontrol üzerinde cinsiyet (Wilks' $\lambda = .86$; $F_{4,771} = 31.56$, $p < .001$, $\eta^2 = .14$) ve yaş (Wilks' $\lambda = .92$; $F_{4,771} = 17.12$, $p < .001$, $\eta^2 = .08$) temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Yapılan ileri analizler, erkeklerin kızlara göre hem annenin (sırasıyla $Ort_{kız} = 1.32$, $S = .49$; $Ort_{erkek} = 1.45$, $S = .59$; $F_{1,774} = 8.84$, $p < .001$) hem babanın (sırasıyla $Ort_{kız} = 1.21$, $S = .45$; $Ort_{erkek} = 1.40$, $S = .60$; $F_{1,774} = 22.97$, $p < .001$) uyguladığı psikolojik kontrolü daha yüksek algıladığını; kızların ise erkeklere göre hem annenin (sırasıyla $Ort_{kız} = 4.52$, $S = .55$; $Ort_{erkek} = 4.07$, $S = .81$; $F_{1,774} = 96.51$, $p < .001$) hem babanın (sırasıyla $Ort_{kız} = 4.12$, $S = .92$; $Ort_{erkek} = 3.64$, $S = 1.01$; $F_{1,774} = 61.95$, $p < .001$) uyguladığı davranışsal kontrolü daha yüksek algıladığını göstermiştir.

Cinsiyetin ergenin işlevselliği üzerindeki etkisini belirleyebilmek için yaşın da kontrol edildiği MANCOVA sonucunda ise cinsiyet (Wilks' $\lambda = .89$; $F_{3,775} = 32.30$, $p < .001$, $\eta^2 = .11$) temel etkisinin anlamlı olduğu; buna karşı yaş temel etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. İleri analizlerde erkeklerin ilişkisel saldırganlığının kızlara göre daha yüksek olduğu (sırasıyla $Ort_{kız} = 1.07$, $S = .21$; $Ort_{erkek} = 1.14$, $S = .32$; $F_{1,777} = 12.82$, $p < .001$) buna karşı kızların arkadaşlık niteliği algısının erkeklere göre daha olumlu olduğu bulunmuştur (sırasıyla $Ort_{kız} = 4.25$, $S = .62$; $Ort_{erkek} = 3.82$, $S = .70$; $F_{1,777} = 85.20$, $p < .001$). Yalnızlık puanlarında ise cinsiyet farklılığı bulunmamıştır. Araştırmada yer alan değişkenlerin Pearson

Tablo 1. Bütün Değişkenlerin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	$Ort_{kız}$ (S)	Ort_{erkek} (S)
1. İlişkisel Saldırganlık	-	.38***	.27***	-.08	-.17***	-.13**	.25***	1.07 (.21)	1.14 (.32)
2. A-Psikolojik Kontrol	.16**	-	.52***	-.19***	-.18***	-.12**	.33***	1.32 (.49)	1.45 (.59)
3. B-Psikolojik Kontrol	.05	.45***	-	-.03	-.09	-.25***	.25***	1.22 (.45)	1.40 (.60)
4. A-Davranışsal Kontrol	-.17***	-.26***	-.19***	-	.43***	.28***	-.14**	4.52 (.55)	4.08 (.81)
5. B-Davranışsal Kontrol	-.09*	-.21***	-.26***	.46***	-	.30***	-.03	4.11 (.92)	3.64 (1.01)
6. Olumlu Arkadaşlık Niteliği	.01	-.08	-.08	.08	.08	-	-.22***	4.25 (.62)	3.82 (.71)
7. Yalnızlık	-.01	.29***	.21***	-.10*	-.15***	-.40***	-	2.55 (.99)	2.66 (1.00)

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. A: Anne Bildirimi, B: Baba Bildirimi. Tablonun alt yarısı kızlara; üst yarısı erkeklere aittir.

korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Araştırmada ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki ilişkide ilişkisel saldırganlığın aracı rolü Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile sınanmıştır. Analizlerde Lisrel 8.54 (Jöreskog ve Sörbom, 1999) programıyla Kovaryans Matrisleri oluşturulmuş ve en yüksek olasılık tahmini (maximum likelihood estimation) kullanılmıştır. Veri incelendiğinde tek yönlü ve çok yönlü normallik sayıtlısının sağlanamadığı (örn., skewness ve kurtosis) görülmüş bu nedenle asimptotik kovaryans matrisi kullanılmış ve Satorra-Bentler Ki Kare (SBS_χ² Satorra-Bentler, 1994) değeri temel alınmıştır. Önerilen model ile verinin uyumu RMSEA (Root-Mean-Square Error of Approximation), CFI (Comparative Fit Indices) ile değerlendirilmiştir. Bu araştırma için kabul edilebilir uyum indeksleri RMSEA için .06 ve altı (Hu ve Bentler, 1999); CFI için .95 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Model karşılaştırması için Satorra-Bentler Ki Kare farklılık testi, dolaylı ilişkinin anlamlılığını test etmek için ise Sobel (1982) testi kullanılmıştır.

Ölçüm Modeli Sonuçları

Ebeveyn (anne, baba) ve ergen (kız, erkek) cinsiyetine göre ayrı ayrı üretilen ölçüm modelleri psikolojik kontrol (seçkisiz olarak oluşturulan üç parsel değişken ile temsil edilmiştir), davranışsal kontrol (kendisi ile temsil edilmiştir), ilişkisel saldırganlık (kendisi ile temsil edilmiştir), olumlu arkadaşlık niteliği (eşlik, yardım, güven ve yakınlık alt boyutları ile temsil edilmiştir) ve yalnızlık düzeyi (kendisi ile temsil edilmiştir) olmak üzere 5 gizil değişken ve 10 gösterge üzerinden test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda üretilen ölçüm modellerinin veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Anne-kız modeli için SBS_χ² (28, N = 428) = 32.63, RMSEA = .02, CFI = 1.00; baba-kız modeli için SBS_χ² (28, N = 428) = 36.75, RMSEA = .03, CFI = .99, anne-erkek modeli için SBS_χ² (28, N = 352) = 22.94, RMSEA = .01, CFI = 1.00 ve baba-erkek modeli için SBS_χ² (28, N = 352) = 26.98, RMSEA = .01, CFI = 1.00’dır. Her bir ölçüm modelinde faktör yüklerinin anlamlı olduğu ve anne-kız ve baba-kız modelinde .72-.96; anne-erkek modelinde ve baba-erkek modelinde .75-.96 arasında değiştiği görülmüştür.

Kızlarda gizil değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, anne-kız modelinde psikolojik kontrolün ilişkisel saldırganlıkla pozitif yönde ilişkili olduğu ($r = .03, p < .01$); buna karşı baba-kız modelinde ilişkili olmadığı görülmüştür ($r = .01, p > .05$). Hem anne-kız hem de baba-kız modelinde davranışsal kontrolün ilişkisel saldırganlıkla negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (sırasıyla $r = -.02, p < .05$; $r = -.02, p < .05$). Hem anne-kız hem de baba-kız modelinde algılanan psikolojik kontrolün yalnızlık düzeyiyle pozitif yönde (sırasıyla r

$= .15, p < .001$; $r = .12, p < .01$); sadece anne-kız modelinde olumlu arkadaşlık niteliğiyle negatif yönde ilişkili olduğu ($r = -.14, p < .05$) tespit edilmiştir. Davranışsal kontrolün ise hem anne-kız hem de baba-kız modellerinde olumlu arkadaşlık niteliğiyle pozitif yönde (sırasıyla $r = .06, p < .05$; $r = .09, p < .05$); yalnızlık düzeyiyle negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür (sırasıyla $r = -.03, p < .05$; $r = -.07, p < .05$).

Erkeklerde gizil değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, hem anne-erkek hem de baba-erkek modelinde psikolojik kontrolün ilişkisel saldırganlıkla pozitif yönde ilişkili olduğu (sırasıyla $r = .09, p < .05$; $r = .09, p < .05$); davranışsal kontrolün ise sadece baba-erkek modelinde ilişkisel saldırganlıkla negatif yönde ilişkili olduğu ($r = -.06, p < .05$). Hem anne-erkek hem de baba-erkek modelinde algılanan psikolojik kontrolün yalnızlık düzeyiyle pozitif yönde (sırasıyla $r = .20, p < .001$; $r = .15, p < .001$); olumlu arkadaşlık niteliğiyle negatif yönde ilişkili olduğu (sırasıyla $r = -.16, p < .05$; $r = -.18, p < .05$) tespit edilmiştir. Davranışsal kontrolün ise hem anne-erkek hem de baba-erkek modellerinde olumlu arkadaşlık niteliğiyle pozitif yönde (sırasıyla $r = .26, p < .001$; $r = .33, p < .001$); yalnızlık düzeyiyle ise sadece anne-erkek modelinde negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür ($r = -.06, p < .05$).

Davranışsal ve psikolojik kontrol ile ergenin sosyal işlevselliği arasındaki ilişkide ilişkisel saldırganlığın aracı rolü test edilirken Holmbeck’in (1997) önerdiği işlem yolu izlenmiştir. Holmbeck (1997) aracı etki (mediated effects) ve dolaylı etki (indirect effects) olmak üzere iki tür ara etkiden (intervening effects) söz etmektedir. Bağımsız değişken (örn., psikolojik kontrol) ve bağımlı değişken (örn., yalnızlık düzeyi) arasında başlangıçta istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunda ve bu ilişki, ara değişken (örn., ilişkisel saldırganlık) hesaba alındığında büyük oranda azaldığında aracı etkiden söz edilebilmektedir.

Dolaylı etki ise bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yokken bağımsız değişkenin ara değişken vasıtasıyla bağımlı değişken ile anlamlı ilişki göstermesi durumudur. Holmbeck’e (1997) göre bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasındaki direkt yolun sıfıra sabitlendiği model (tam aracı model: full mediation model) ile direkt yolun analize eklendiği model (kısmi aracı model: partial mediation model) karşılaştırılmakta ve model uyumunun iyileşmemesi gerekmektedir. Ayrıca direkt yolun analize eklendiği modelde bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız olması tam aracılık durumunu; bu yola ilişkin standardize edilmiş değerler düzeyinde bir miktar düşme gözlenmesine rağmen ilişkinin anlamlılığını koruması ise kısmi aracılık durumunu göstermektedir.

Kızlarda Anne ve Babadan Algılanan Kontrolle İlgili Yapısal Eşitlik Modelleri

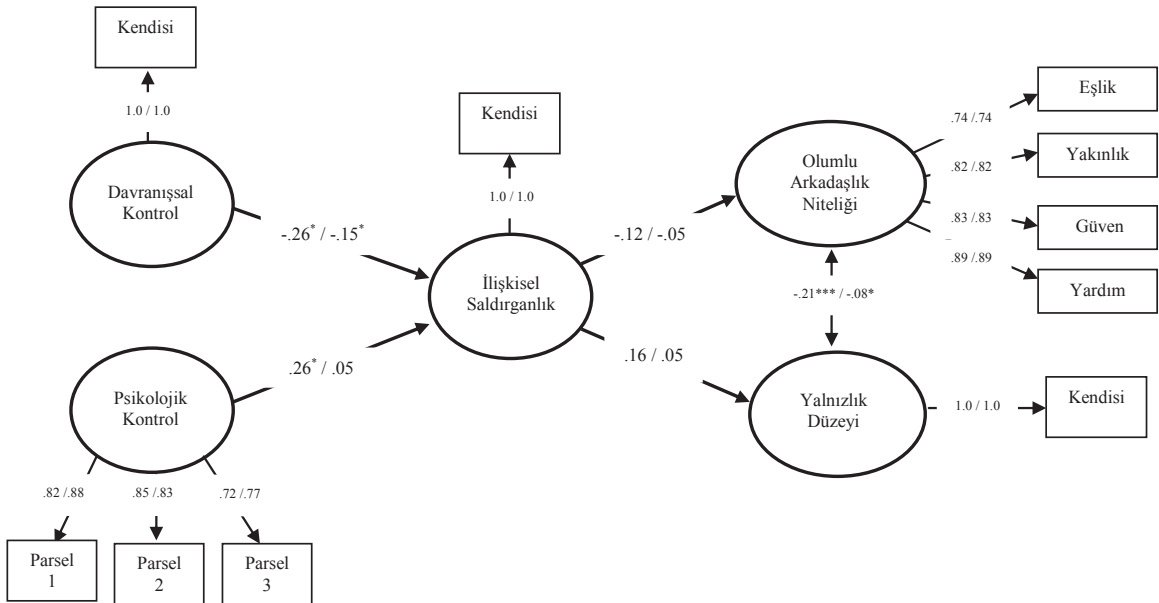
Kızlarda anne ve baba için yordayıcı değişken ve sonuç değişken arasındaki yol sıfıra eşitlenerek tam aracı model test edilmiş ve analiz sonucunda anne için (SBS_ χ^2 (32, N = 428) = 55.96, RMSEA = .04, CFI = .98) ve baba için (SBS_ χ^2 (32, N = 428) = 53.94, RMSEA = .04, CFI = .98) modellerin veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Kızlarda sadece anneden algılanan psikolojik kontrolün ilişkisel saldırganlığı pozitif yönde yordadığı; hem anne hem de babadan algılanan davranışsal kontrolün ise ilişkisel saldırganlığı negatif yönde yordadığı görülmüştür. İlişkisel saldırganlığın ise hem anne hem de baba modellerinde olumlu arkadaş niteliğini ve yalnızlık düzeyini yordamadığı bulunmuştur. Kızlarda hem anne hem de baba modellerinde Holmbeck'in ölçütü sağlanmadığı için aracı etkiden söz edilememektedir. Kızlarda anne ve baba modellerinde elde edilen ilişkiler Şekil 2'de gösterilmiştir.

Erkeklerde Anne ve Babadan Algılanan Kontrolle İlgili Yapısal Eşitlik Modelleri

Erkeklerde anne ve baba için yordayıcı değişken ve

sonuç değişken arasındaki yol sıfıra eşitlenerek tam aracı model test edilmiş ve analiz sonuçları anne için (SBS_ χ^2 (32, N = 352) = 66.06, RMSEA = .05, CFI = .97) ve baba için (SBS_ χ^2 (32, N = 352) = 65.09, RMSEA = .05, CFI = .97) modellerin veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Erkeklerde anne ve babadan algılanan psikolojik kontrolün ilişkisel saldırganlığı pozitif yönde ve sadece babadan algılanan davranışsal kontrolün ilişkisel saldırganlığı negatif yönde yordadığı görülmüştür. İlişkisel saldırganlığın ise hem anne hem de baba modellerinde olumlu arkadaşlık niteliğini negatif yönde; yalnızlık düzeyini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Anne-erkek modelinde ilişkisel saldırganlığın kısmi aracı rolü, sadece psikolojik kontrol ile sonuç değişkenler arasındaki ilişkide incelenmiştir. Psikolojik kontrol ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki yol daha sonra psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol sırasıyla modele eklenmiştir. *Anne-erkek modeli* için analiz sonuçları incelendiğinde, psikolojik kontrol ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki yol modele eklendiğinde χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olmadığı (Δ SBS_ χ^2 (1) = 0.8, $p > .05$) ve anılan yolun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.06$, $p > .05$).

Şekil 2. Kızlarda Anne ve Babadan Algılanan Kontrol için Dolaylı Etki Modelleri

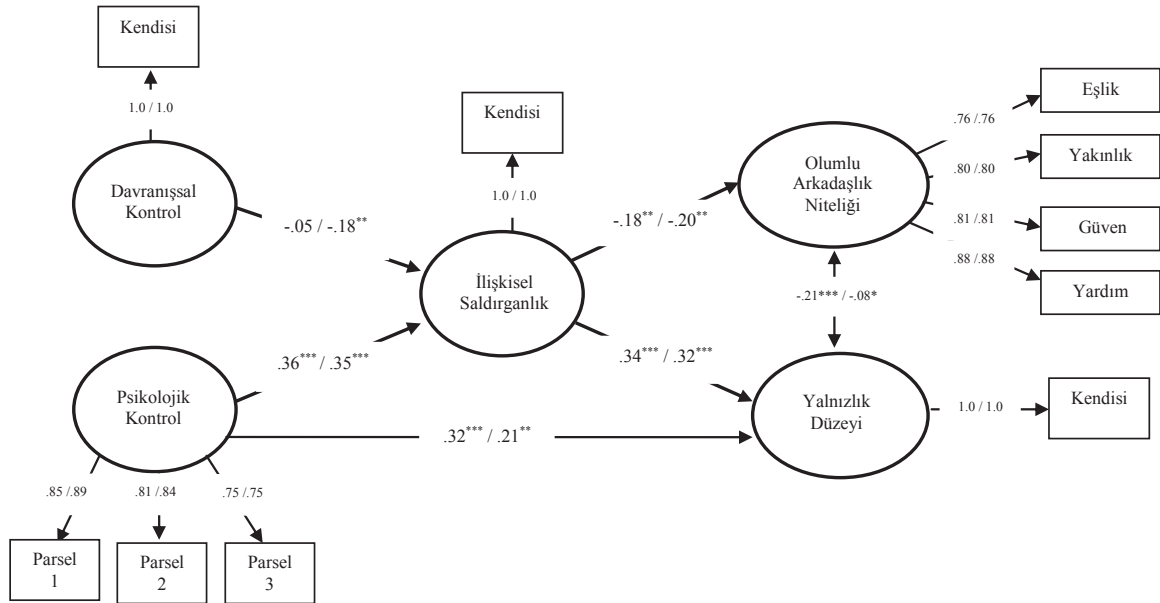
* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. Sırasıyla anne ve baba modelleri için standardize edilmiş katsayılar ve faktör yükleri.

Sobel (1982) testi sonucunda psikolojik kontrolün olumlu arkadaşlık niteliği üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($z = 2.12, p < .05$). Psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol analize eklendiğinde ise χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe yol açtığı ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1) = 19.55, p < .001$) ve anılan yolun anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = .32, p < .001$). Ayrıca psikolojik kontrolün yalnızlık düzeyi üzerindeki dolaylı etkinin anlamlı olduğu ($z = 2.48, p < .01$) ve kısmi aracı modelin uyum indekslerinin $\text{SBS}_\chi^2(31, N = 352) = 46.45, \text{RMSEA} = .04, \text{CFI} = .98$ olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, anne-erkek modelinde psikolojik kontrol ile olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkinin *tümüyle* ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı; buna karşı psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin ise *kısmen* ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı görülmüştür. Anne-erkek modeli için elde edilen ilişkiler Şekil 3'de gösterilmiştir.

Baba-erkek modelinde ilişkisel saldırganlığın kısmi aracı rolü, davranışsal ve psikolojik kontrol ile sonuç değişkenler arasındaki ilişkide incelenmiştir. Öncelikle psikolojik kontrol ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki yol daha sonra psikolojik kontrol ve yalnızlık dü-

zeyi arasındaki yol sırasıyla modele eklenmiş aynı işlem davranışsal kontrol ve sonuç değişkenleri için tekrarlanmıştır. *Baba-erkek modeli* için analiz sonuçları incelendiğinde psikolojik kontrol ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki yol analize eklendiğinde anılan yolun χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olmadığı ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1) = 1.21, p > .05$) ve yolun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = -.10, p > .05$). Ayrıca psikolojik kontrolün olumlu arkadaşlık niteliği üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($z = 2.36, p < .01$). Psikolojik kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol analize eklendiğinde ise anılan yolun χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe yol açtığı ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1) = 9.54, p < .001$) ve anılan yolun anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = .21, p < .01$). Ayrıca psikolojik kontrol yalnızlık düzeyi üzerindeki dolaylı etkinin anlamlı olduğu ($z = 2.42, p < .01$) ve kısmi aracı modelin uyum indekslerinin $\text{SBS}_\chi^2(31, N = 352) = 55.52, \text{RMSEA} = .05, \text{CFI} = .98$ olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, baba-erkek modelinde psikolojik kontrol ile olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkinin *tümüyle* ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı; buna karşı psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin ise *kısmen* ilişkisel saldırganlık tara-

Şekil 3. Erkeklerde Anne ve Babadan Algılanan Kontrol için Dolaylı Etki Modelleri

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not. Sırasıyla anne ve baba modelleri için standardize edilmiş katsayılar ve faktör yükleri.

findan açıklandığı görülmüştür. Baba-erkek modeli için elde edilen nihai ilişkiler Şekil 3’de gösterilmiştir.

Baba-erkek modelinde davranışsal kontrol ve yalnızlık düzeyi arasındaki yol analize eklendiğinde anılan yolun χ^2 değerinde anlamlı bir düşüş gözlenmemiş ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1) = 3.64, p > .05$) ve yolun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .11, p > .05$). Ayrıca davranışsal kontrolün yalnızlık düzeyi üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($z = 2.11, p < .05$). Davranışsal kontrol ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki yol analize eklendiğinde ise anılan yolun anlamlı olduğu ($\beta = .31, p < .01$), ancak ilişkisel saldırganlık ve olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlılığını yitirdiği ($\beta = -.11, p > .01$) ve χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe yol açtığı bulunmuştur ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1) = 24.57, p < .001$). Son model için elde edilen uyum indeksleri $\text{SBS}_\chi^2(31, N = 352) = 40.45$, $\text{RMSEA} = .02$, $\text{CFI} = .99$ ’dur. Sonuç olarak, baba-erkek modelinde davranışsal kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin *tümüyle* ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı; buna karşı davranışsal kontrol ile olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkiye ilişkisel saldırganlığın aracılık etmediği ve doğrudan bir ilişkinin söz konusu olduğu görülmüştür (bkz. Şekil 3).

Tartışma

Ebeveyn kontrolü ve ergenin uyum değişkenleri ergen cinsiyetine göre karşılaştırıldığında erkeklerin kızlara göre hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolünü yüksek algıladığı; kızların ise erkeklere göre anne ve babanın davranışsal kontrolünü yüksek algıladığı görülmüştür. Bu bulgu, erkek ergenlerin kızlara göre daha yüksek psikolojik kontrol algıladığını (Harma, 2008; Kındap, 2011; Shek, 2005; 2007) ve kızların da erkeklere göre daha yüksek davranışsal kontrol algıladığını (Kerr ve Stattin, 2000; Kındap ve ark., 2008; Soenens ve ark., 2006b) gösteren hem yerel hem de kültürlerarası bulgularla tutarlık göstermektedir. Kızlar, erkeklere göre arkadaşlık niteliğini daha olumlu olarak algılamıştır ve bu bulgu, kızların arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla yakınlık, destek ve daha az çatışma bildirmesiyle tutarlıdır (Bukowski ve ark., 1994; Buhrmester, 1996; Brendgen, Vitaro ve Bukowski, 2000; Ciairano, Rabaglietti, Roggero, Bonino ve Beyers, 2007; Shin, 2007; Soenens ve ark., 2008). Bu çalışmada erkeklerin kızlara göre daha fazla oranda ilişkisel saldırganlık sergilediğinin bulunmuş olması, bu yönde diğer araştırma bulgularıyla (Goldstein ve ark., 2002; Loudin ve ark., 2003; Tomada ve Schneider, 1997) uyumlu olmakla birlikte kızların daha fazla ilişkisel saldırganlık sergilediklerini gösteren bulgulara ters düşmektedir (bkz. Crick ve Grotpeter, 1995). Esasen ilişkisel saldırganlık, dolaylı saldırganlık veya sosyal saldırganlık gibi farklı tanımlamalar altında aynı türde

saldırgan stratejileri ele alan araştırmaların bulguları cinsiyet farkları açısından çelişkili sonuçlar vermekte ve bu konu tartışılmaktadır (Archer ve Coyne, 2005; Swearer, 2008). Erkek ergenlerde ilişkisel saldırganlığın kızlardan daha yüksek bulunmuş olması birkaç farklı nedene bağlı olabilir. İlki, ilişkisel saldırganlığın ölçümüyle ilgili olabilir. Burada kullanılan ölçek zorbalık ölçeğinin ilişkisel zorbalık alt boyutudur ve ergen tarafından zorbalık bağlamındaki diğer maddelerle bir arada değerlendirilmiştir. İkincisi, kızlar lehine cinsiyet farkının daha çok okul çağı çocuklarıyla yapılmış çalışmalarda gözlemlendiği dikkati çekmektedir (bkz. Archer ve Coyne, 2005). Gelişimsel olarak bakıldığında da açık saldırganlığın her iki cinsiyette de yaşla azaldığı, ilişkisel saldırganlığın ilk ergenlikte yüksek olduğu daha sonra ise azalma eğilimine girdiği ve cinsiyet farklarının ilk yetişkinlikte ortadan kalktığı görülmektedir. Son olarak da kültürün görece daha ilişkisel olması etkili olabilir. Örneğin İtalyan ilköğrencileriyle yapılan bir çalışmada erkeklerin kızlara göre daha fazla ilişkisel saldırganlıkta bulunmaları ilişkisel saldırganlığın farklı kültürlerde farklı şekilde algılanması ile açıklanırken (Tomada ve Schneider, 1997), bir başka çalışmada empati düzeyi düşük olan erkeklerin kızlara göre daha fazla ilişkisel saldırganlıkta bulunduğu ve empati ve başkalarının bakış açısı alma becerisindeki eksikliğin ilişkisel saldırganlık için risk oluşturduğu öne sürülmüştür (Loudin ve ark., 2003). İlişkisel saldırganlıkta gözlenen cinsiyet farklılığının olası nedenlerinin, kültüre özgü sosyalleştirme, cinsiyet rolleri ve empati/bakış açısı alma becerisi gibi bireysel faktörler çerçevesinde incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Modelde yer alan ebeveyn kontrolü ve ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkiler incelendiğinde, ebeveynin psikolojik kontrolünün ergenin ilişkisel saldırganlığına yol açabileceği; ebeveynin ergeni izlemesinin ise ilişkisel saldırganlık açısından koruyucu olabileceği görülmektedir. Bununla birlikte ergen ve ebeveyn cinsiyeti açısından elde edilen farklılık; kızlarda babadan algılanan psikolojik kontrolün, erkeklerde ise anneden algılanan davranışsal kontrolün ilişkisel saldırganlıkla bağlantılı olmadığını; bir başka deyişle kızların, annelerinin psikolojik baskısından erkeklerin ise otorite olarak babalarının izlemesinden daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. Hem anne hem de babalar, kız çocuklarını daha fazla izledikleri için aktiviteleri hakkında daha fazla bilgi sahibi oluyor ve bu yolla kızlar daha az ilişkisel saldırganlık gösteriyor olabilirler. Ancak, aynı zamanda ilişkisel saldırganlığın yoğun etkileşimlerin yer aldığı sosyal ağlar içinde gözlemlendiği bilindiği için (Green, Richardson, ve Lago, 1996) kızların, sıkı izleme sonucu bu türden davranışları sergileyecekleri sosyal ilişki ağları oluşturmadıkları da öne sürülebilir. Benzer bir örnekleme, annelerin olumlu kontrol uygulamalarının kızları, saldı-

ganlık gibi sorun davranışlardan koruyabildiği de gösterilmiştir (Kındap, 2011). Erkeklerin ise kızlara göre ilişkisel saldırganlığı daha yüksek bildirmiş olmaları, hem anneden hem de babadan daha fazla psikolojik kontrol algıladıkları ve her iki ebeveynin psikolojik kontrolünün ergenin ilişkisel saldırganlığıyla ilişkili olduğu gösterildiği (Soenens ve ark., 2008) için şaşırtıcı değildir. Yanı sıra batıya göre Türkiye’de erkek çocukların cinsiyet rol tanımlarına uygun olarak sosyal alanda kızlara göre daha aktif ve girişken olmaları yönünde sosyalleştirildikleri için (Kındap, 2011; Yaban, 2010) arkadaşlık ilişkilerini daha özgürce kuruyor olabilirler, fakat aynı zamanda daha yüksek algıladıkları psikolojik kontrol onların bu ilişkilerini sağlıklı gelişmelerini engelliyor olabilir. Nitekim kızlarda ilişkisel saldırganlık ne kızların yalnızlık hissiyle ne de arkadaş ilişkisinin niteliğiyle bağlantılı değilken erkeklerin ilişkisel saldırgan davranışlarından daha fazla zarar gördükleri anlaşılmaktadır. Çünkü erkeklerin ilişkisel saldırganlığı, hem arkadaşlık ilişkilerinin daha niteliksiz olmasıyla hem de yalnızlıktaki artışla bağlantılıdır.

Modelde ergenin ilişkisel saldırganlığı ile arkadaş bağlamındaki işlevselliği (yalnızlık ve olumlu arkadaşlık niteliği) arasındaki ilişkiler incelendiğinde, ilişkisel saldırganlığın sadece erkeklerde olumlu arkadaşlık niteliğini negatif yönde; yalnızlık düzeyini ise pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Ancak ilişkisel saldırganlığın kız ergenlerin sosyal işlevselliğiyle (yalnızlık düzeyi ve olumlu arkadaşlık niteliği) ilişkili olmaması, kızların cinsiyet rol tanımları bağlamında açıklanabilir. Kızlardan daha uyumlu olmaları ve iyi ilişkiler geliştirmeleri beklenmektedir. Dolayısıyla kızlar toplumsal cinsiyet rol beklentilerine uymayan saldırganlık davranışını daha az bildirmiş olabilecekleri gibi erkeklerle oranla daha az sergiliyor da olabilirler. Erkeklerle göre daha ilişkisel olan dolayısıyla arkadaşlık ilişkilerini önemseyen kızlar, ilişkilerini bozmayacak ve kendilerini yalnız hissetmeyecek düzeyde ilişkisel saldırganlık gösteriyor ya da sıkı kontrol nedeniyle daha fazlasına zaten izin verilmiyor olabilir.

Son olarak ebeveyn kontrolü ve ergenin sosyal işlevselliği arasındaki ilişkide ilişkisel saldırganlığın aracı rolü incelendiğinde, sadece erkeklerde hem anne hem de baba modellerinde psikolojik kontrol ile olumlu arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkinin tümüyle ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı; buna karşı psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin *kısmen* ilişkisel saldırganlık tarafından açıklandığı görülmüştür. Bu bulgulara göre, ebeveynin psikolojik kontrol davranışlarının, ergenin arkadaşlık ilişkisinden aldığı doyumu azaltması, tamamen ergenin ilişkisel saldırganlığının bir sonucu olarak ortaya çıkarken, yalnızlık hissinin artmasında ilişkisel saldırganlık kısmen sorumlu görünmektedir. Oysa Soenens ve arkadaşlarının (2008) araş-

tırmasında ebeveynin psikolojik kontrolüyle ergenin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişki tümüyle ergenin ilişkisel saldırganlığı tarafından açıklanırken; psikolojik kontrol, olumlu arkadaşlık niteliği ile ilişkili bulunmamış; ilişkisel saldırganlık üzerinden dolaylı bir ilişki elde edilmiştir. Anne babanın psikolojik kontrolünün yalnızlık gibi bireysel bir değişkenin yanı sıra ergenin arkadaşlık ilişkisinin kalitesiyle de doğrudan ilişkili olması kültürümüze görece daha toplulukçu, dolayısıyla daha ilişkisel ve aynı zamanda aile ilişkilerini daha hiyerarşik olarak tanımlayan açıklamalarla tutarlıdır (Kagitcibası, 1996; Kagitcibası ve Sunar, 1992; Sunar ve Fişek, 2005).

Erkek ergenlerde babadan algılanan izlemenin, ergenin yalnızlık düzeyindeki azalma ile ilişkisi tümüyle ilişkisel saldırganlığa bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde yapılan bir araştırmada izlemeyi yüksek algılayan ergenlerin aynı zamanda annelerini yakın iletişim kuran, destek sağlayan ve yakınlık gösteren anneler olarak algıladıkları gösterilmiştir (Sayıl ve ark., 2012). Benzer bir durumun babalar için de geçerli olduğu düşünülebilir. Erkek ergenler, kızların algıladığından daha düşük ve muhtemelen de daha işlevsel/optimal düzeyde ve aynı zamanda yakınlık içeren bir izleme algıladıkları için kendilerini daha özerk olarak düzenleyebiliyor ve dolayısıyla ilişkisel saldırganlık gibi manipülatif stratejilere gerek duymaksızın arkadaşlık ilişkilerinden daha fazla doyum sağlıyor olabilirler. Nitekim babadan algılanan davranışsal kontrolün erkek ergenin olumlu arkadaşlık niteliğiyle doğrudan pozitif yönde ilişkili olması da hem bu görüşü hem de yukarıdaki kültürel açıklamayı destekler niteliktedir.

Bu araştırma, ergenlik döneminde anne ve babadan algılanan davranışsal ve psikolojik kontrolün ergenin sosyal işlevselliği üzerindeki rolünü ilişkisel saldırganlık üzerinden açıklamakla birlikte bazı sınırlılıklara da sahiptir. Öncelikle örneklemin orta gelir grubundaki ailelerin ergen çocuklarıyla temsil edilmesi bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Verilerin tek bir kaynaktan (ergenin kendisi) elde edilmesi ve ilişkilerin korelasyonel nitelikte ve kesitsel olması da araştırmanın diğer sınırlılıklarıdır.

Sonuç olarak anne ve babadan algılanan psikolojik kontrolün özellikle erkek ergenlerin ilişkisel saldırganlık geliştirmelerine ve dolayısıyla arkadaşlık bağlamında sağlıklı bir işlevsellik göstermelerine engel oluşturduğu söylenebilir. Kızlar için de psikolojik kontrol, (anneden algılanan) ilişkisel saldırganlık ve hatta yalnızlık için bir risk taşımakta ancak ilişkisel saldırganlık üzerinden yalnızlık ve arkadaşlık niteliğindeki bozulmayla ilişkili görünmemektedir. Bu aracı ilişkiler yukarıda değinilen sosyal öğrenme ya da ebeveyn-ergen ilişkisindeki güvensizliğin akran ilişkilerine taşınması gibi mekanizmalarla açıklanabilir. Ancak kız ergenler için model alma yoluyla öğrenilen ilişkisel saldırganlık davranışlarından

çok yine psikolojik kontrolün yol açtığı güven eksikliği ve düşük öz saygı gibi değişkenler aracı rol için aday olarak incelenebilir. Ayrıca yine sınanması gereken bir başka açıklama, psikolojik kontrolün erkek ergende öfke yarattığı için saldırganlıkla; kızlarda ise kaygı yarattığı için içe kapanmayla ilişkili olabileceğidir.

Bu araştırmanın literatüre önemli katkılarından biri psikolojik kontrolle karşılaştırmalı olarak ele alınan davranışsal kontrol değişkeniyle ilgili sonuçlardır. Babadan algılanan davranışsal kontrolün, hem kız hem erkek ergenlerin ilişkisel saldırganlığında önleyici bir rol oynayabildiği görülmüştür. Ayrıca erkeklerde davranışsal kontroldeki artışla yalnızlık düzeyindeki azalma arasındaki ilişki ilişkisel saldırganlıktaki azalmayla açıklanamabilmektedir. Ergenlik döneminde etkili bir izleme sağlayabilen ebeveynlerin ergenlikten önceki dönemlerde de çocuklarına yaşa uygun davranışsal kontrol uygulayabildikleri ve bunun bir sonucu olarak da çocukların sosyal yeterliklerinin gelişmiş olabileceği söylenebilir. Bu öngörü de boylamsal olarak sınanmaya muhtaçtır. Bu araştırmanın bulguları bir kez daha kültürümüzde ergenlerin sosyalleştirilmesinde cinsiyet farkına ve bu süreçte ana babanın farklı rollerinin öneme dikkat çekmektedir.

Kaynaklar

- Archer, J. ve Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 9(3), 212-230.
- Albrecht, A. K., Galambos, N. L. ve Jansson, S. M. (2007). Adolescents' internalizing and aggressive behaviors and perceptions of parents' psychological control: A panel study examining direction of effects. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 673-684.
- Asher, S. R., Hymel, S. ve Renshaw, P. D. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55, 1456-1464.
- Asher, S. R. ve Wheeler, V. A. (1985). Children's loneliness: A comparison of rejected and neglected peer status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 500-505.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319.
- Barber, B. K. (2002). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*. Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (15-52). Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., McNeely, C.A. ve Bose K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, 35(2), 273-287.
- Barber, B. K., Olsen, J. E. ve Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65(4), 1120-1136.
- Barber, B. K., Stolz, H. E. ve Olsen, J. A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70(282), 1-137.
- Berndt, T. J. ve Perry, T. B. (1986). Children's perceptions of friendships as supportive relationships. *Developmental Psychology*, 22(5), 640-648.
- Brendgen, M., Vitaro, F. ve Bukowski, W. M. (2000). Stability and variability of adolescents' affiliation with delinquent friends: Predictors and consequences. *Social Development*, 9, 205-225.
- Buhrmester, D. (1996). Need fulfillment, interpersonal competence, and the developmental contexts of early adolescent friendship. W. M. Bukowski, A. F. Newcomb ve W. Hartup, (Ed.), *In the company they keep: Friendship in childhood and adolescence* içinde (158-85). New York: Cambridge University Press.
- Bukowski, W. M., Hoza, B. ve Boivin, M. (1994). Measuring friendship quality during pre and early adolescence: The development and psychometric properties of the Friendship Qualities Scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 471-484.
- Chassin, L., Pillow, D. R., Curran, P. J., Molina, B. S. G. ve Barrera, M., Jr. (1993). Relation of parental alcoholism to early adolescent substance use: A test of three mediating mechanisms. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 3-19.
- Ciairano, S., Rabaglietti, E., Roggero, A., Bonino, S. ve Beyers, W. (2007). Patterns of adolescent friendships, psychological adjustment and antisocial behavior: The moderating role of family stress and friendship reciprocity. *International Journal of Behavioral Development*, 31(6), 539-548.
- Conger, K. J., Conger, R. D. ve Scaramella, L. V. (1997). Parents, siblings, psychological control, and adolescent adjustment. *Journal of Adolescent Research*, 12(1), 113-138.
- Crick, N. R. (1996). The role of overt aggression, relational aggression, and prosocial behavior in the prediction of children's future social adjustment. *Child Development*, 67, 2317-2327.
- Crick, N. R. (1997). Engagement in gender normative versus non-normative forms of aggression: Links to social-psychological adjustment. *Developmental Psychology*, 33, 610-617.
- Crick, N. R. ve Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66, 710-722.
- Crick, N. R., Werner, N. E., Casas, J. F., O'Brien, K. M., Nelson, D. A., Grotpeter, J. K. ve Markon, K. (1999). Childhood aggression and gender: A new look at an old problem. D. Bernstein, (Ed.), *The Nebraska symposium on motivation: Vol. 45. Gender and motivation* içinde (75-141). Omaha, NE: University of Nebraska Press.
- Demir, A. (1989). UCLA Yalnızlık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14-18.
- Dishion, T. J., Capaldi, D., Spracklen, K. M. ve Li, F. (1995). Peer ecology of male adolescent drug use. In Developmental processes in peer relations and psychopathology [Special issue]. *Development and Psychopathology*, 7, 803-824.
- Fulgini, A. J. ve Eccles, J. S. (1993). Perceived parent-child relationships and early adolescents' orientation toward peers. *Developmental Psychology*, 29(4), 622-632.
- Goldstein, S. E., Davis-Kean, P. E. ve Eccles, J. S. (2005). Parents, peers, and problem behavior: A longitudinal investigation of the impact of relationship perceptions and characteristics on the development of adolescent problem behavior. *Developmental Psychology*, 41(2), 401-413.

- Goldstein, S. E., Tisak, M. S. ve Boxer, P. (2002). Preschoolers' normative and prescriptive judgments about relational and overt aggression. *Early Education and Development*, 13, 23-39.
- Green, L. R., Richardson, D. R. ve Lago, T. (1996). How do friendship, indirect, and direct aggression relate? *Aggressive Behavior*, 22, 81-86.
- Grotper, J. K. ve Crick, N. R. (1996). Relational aggression, overt aggression, and friendship. *Child Development*, 67, 2328-2338.
- Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital conflict on adolescents' self-regulation and adjustment*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Hart, C. H., Nelson, D. A., Robinson, C. C., Olsen, S. F. ve McNeilly-Choque, K. (1998). Overt and relational aggression in Russian nursery-school-age children: Parenting style and marital linkages. *Developmental Psychology*, 34, 687-697.
- Holmbeck, G. N. (1997). Toward terminological, conceptual, and statistical clarity in the study of mediators and moderators: Examples from the child-clinical and pediatric psychology literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65, 599-610.
- Hu, L. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1999). *LISREL8 user's reference guide (2. baskı)*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.
- Kagıtıçbaşı, C. (1996). Family and human development across cultures. Mahwah, N.J.: Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kagıtıçbaşı, C. ve Sunar, D. (1992). Family and Socialization in Turkey. J. L. Roopnarine ve D. B. Carter, (Ed.), *Parent-child socialization in diverse cultures*. Norwood, NJ: Ablex.
- Karavasili, L., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 153-164.
- Kerr, M. ve Stattin, H. (2000). What parents know how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring? *Developmental Psychology*, 36(3), 366-380.
- Kindap, Y. (2011). *Kendini Belirleme Kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kindap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden alınan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 95-110.
- Kuppens, S., Grietens, H., Onghena, P. ve Michiels, D. (2009). Relations between parental psychological control and childhood relational aggression: Reciprocal in nature? *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38(1), 117-131.
- Loeber, R. ve Dishion, T. J. (1983). Early predictors of male delinquency: A review. *Psychological Bulletin*, 94(1), 68-99.
- Loudin, J. L., Loukas, A. ve Robinson, S. (2003). Relational aggression in college students: Examining the roles of social anxiety and empathy. *Aggressive Behavior*, 29, 430-439.
- Loukas, A., Paulos, S. K. ve Robinson, S. (2005). Early adolescent social and overt aggression: Examining the roles of social anxiety and maternal psychological control. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 335-345.
- Mills R. S. L. ve Rubin K. H. (1998). Are behavioral and psychological control both differentially associated with childhood aggression and social withdrawal? *Canadian Journal of Behavioral Science*, 30(2), 132-136.
- Maccoby, E. (1990). Gender and relationships: A developmental account. *American Psychologist*, 45, 513-520.
- Maccoby, E. E. ve Martin, C. N. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington, (Ed.), *Handbook of child psychology (Vol. 4)* içinde (1-102). New York: Wiley.
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. ve van de Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: Biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 85-105.
- Nelson, D. A. ve Crick, N. R. (2002). Parental psychological control: Implications for childhood physical and relational aggression. B. K. Barber, (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (168-189). Washington, DC: APA.
- Nelson, D. A., Hart, C. H., Yang, C., Olsen, J. A. ve Jin, S. (2006). Aversive parenting in China: Associations with child physical and relational aggression. *Child Development*, 77, 554-572.
- Patterson, G. R., Reid, J. B. ve Dishion, T. J. (1992). *A social interactional approach: Vol. 4. Antisocial boys*. Eugene, OR: Castalia Publishing.
- Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasındaki sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A. ve Meece, D. W. (1999). The impact of after-school peer contact on early adolescent externalizing problems is moderated by parental monitoring, perceived neighborhood safety, and prior adjustment. *Child Development*, 70, 768-778.
- Pomerantz, E. M. ve Wang, Q. (2009). The role of parental control in children's development in western and East Asian countries. *Current Directions in Psychological Science*, 18, 285-289.
- Putallaz, M., Grimes, C. L., Foster, K. J., Kupersmidt, J. ve Coie, J. D. (2007). Overt and relational aggression and victimization: Multiple perspectives within the school setting. *Journal of School Psychology*, 45, 523-547.
- Rothbaum, F. ve Trommsdorff, G. (2007). Do roots and wings complement or oppose one another?: The socialization of relatedness and autonomy in cultural context. J. E. Grusec ve P. D. Hastings, (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* içinde (461-489). New York: Guilford Press.
- Ruble, D. N. ve Martin, C. L. (1998). Gender development. N. Eisenberg, (Sayı Ed.) ve W. Damon, (Cilt Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development (5. baskı)* içinde (933-1016). New York: Wiley.
- Russell, D., Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(3), 472-480.
- Satorra, A. ve Bentler, P. M. (1994). Corrections to test statistics and standard errors in covariance structure analysis. A. von Eye ve C. C. Clogg, (Ed.), *Latent variable analysis: Applications in developmental research* içinde (399-419). Newbury Park, CA: Sage.

Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 62-71.

Sayıl, M., Kındap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tıgırak, A. ve Yaban, H. (2012). *Ergenlik döneminde ebeveynlik ve ergenin psikososyal uyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını.

Shek, D. T. L. (2005). Perceived parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Sex Roles*, 53(9), 635-646.

Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived differences in parental control and parent-child relational qualities in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Adolescent Research*, 22(2), 156-188.

Shin, Y. (2007). Peer relationships, social behaviors, academic performance and loneliness in Korean primary school children. *School Psychology International*, 28, 220-236.

Sobel, M. E. (1982). Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations models. S. Leinhardt, (Ed.), *Sociological methodology 1982* içinde (290-312). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. ve Goossens, L. (2006a). In search of the sources of psychologically controlling parenting: The role of parental separation anxiety and parental maladaptive perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 539-59.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., Duriez, B. ve Niemiec, C.P. (2008). The intervening role of relational aggression between psychological control and friendship quality. *Social Development*, 17(3), 661-681.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K. ve Goossens, L., (2006b). Parenting and adolescent problem behavior: An integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental Psychology*, 42(2), 305-318.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyten, P., Duriez, B. ve Goossens, L. (2005). Maladaptive perfectionistic self-representations: The mediational link between psychological control and adjustment. *Personality and Individual Differences*, 38, 487-498.

Sunar, D. ve Fişek, G. O. (2005). Contemporary Turkish Families. J. L. Roopnarine ve U. P. Gielen, (Ed.), *Families in global perspective*. Needham, Mass.: Ally and Bacon.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-63.

Stattin, H. ve Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085.

Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict, and harmony in the family relationship. S. Feldman ve G. Elliot, (Ed.), *At the threshold: The developing adolescent* içinde (255-276). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Swearer, S. M. (2008). Relational aggression: Not just a female issue. *Journal of School Psychology*, 46, 611-616

Tarhan, N. (1996). *The relationships of sociometric status, sex, academic achievement, school type and grade level with loneliness levels of secondary school students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Tomada, G. ve Schneider, B. H. (1997). Relational aggression, gender, and peer acceptance. Invariance across culture, stability over time, and concordance among informants. *Developmental Psychology*, 33, 601-609.

Underwood, M. K., Galen, B. R. ve Paquette, J. A. (2001). Top ten challenges for understanding gender and aggression in children: Why can't we all just get along? *Social Development*, 10, 248-266.

Updegraff, K. A., Thayer, S. M., Whiteman, S. D., Denning, D. J. ve McHale, S. M. (2005). Relational aggression in adolescents' sibling relationships: Links to sibling and parent adolescent relationship quality. *Family Relations*, 54, 373-385.

Vazsonyi, A. T., Hibbert, J. R. ve Snider, B. J. (2003). Exotic enterprise no more? Adolescent reports of family and parenting processes from youth in four countries. *Journal of Research on Adolescence*, 13(2), 129-160.

Werner, N. E. ve Crick, N. R. (1999). Relational aggression and social-psychological adjustment in a college sample. *Journal of Abnormal Psychology*, 108, 615-623.

Werner, N. E. ve Crick, N. R. (2004). Maladaptive peer relationships and the development of relational and physical aggression during middle childhood. *Social Development*, 13, 495-514.

Werner, N. E. ve Nixon, C. L. (2005). Normative beliefs and relational aggression: An investigation of the cognitive bases of adolescent aggressive behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 229-243.

White, M. J. ve Kaufman, G. (1997). Language usage, social capital, and school completion among immigrants and native-born ethnic groups. *Social Science Quarterly*, 78, 385-398.

Yaban, H. E. (2010). *Ergenlerin arkadaşlık niteliği, ebeveyn ve okul ortamında öğretmen tarafından algılanan destek ile akran zorbalığı/zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 1-20.

Yang, C., Hart, C. H., Nelson, D. A., Porter, C. L., Olsen, S. F., Robinson, C. C. ve ark. (2004). Fathering in a Beijing, Chinese sample: Associations with boys' and girls' negative emotionality and aggression. R. D. Day ve M. E. Lamb, (Ed.), *Conceptualizing and measuring father involvement* içinde (185-215). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Zimmer-Gembeck, M. J., Geiger, T. C. ve Crick, N. R. (2005). Relational and physical aggression, prosocial behavior, and peer relations: Gender moderation and bidirectional associations. *Journal of Early Adolescence*, 25, 421-452.

Summary

The Mediating Role of Relational Aggression in the Relationship between Parental Control and Social Functioning of the Adolescent

Yeliz Kındap Tepe
Cumhuriyet University

Melike Sayıl
Hacettepe University

Relational aggression is defined as the set of purposeful behaviors conducted to harm someone directly or indirectly by damaging their friendships or manipulating them (e.g., such as gossiping, spreading rumors or ostracizing from a group) (Crick & Grotpeter, 1995; Loukas, Paulos, & Robinson, 2005; Nelson & Crick, 2002). Researches made with preschool and school-age children show that the consequences of relational aggression are rejection by peers, social isolation and loneliness (Crick et al., 1999). However, there are very few studies that examine the relational aggression during adolescence (Loukas et al., 2005; Soenens, Vansteenkiste, Goossens, Duriez, & Niemiec, 2008), and they are mostly conducted in western countries (Nelson & Crick, 2002; Nelson, Hart, Yang, Olsen, & Jin, 2006; Soenens et al., 2008; Werner & Nixon, 2005). In this research, two different types of parental control are examined as the precedents of relational aggression and in the context of adolescents' social functioning. The mediating role of relational aggression is examined within the relationship of behavioral and psychological control evaluated as positive and negative aspects of parental control respectively with the social functionality of adolescent.

Psychological control is defined as "socializations that are insensitive to the child's emotional and psychological needs and inhibits the development of autonomy and independence" (Barber, 1996, p. 3299). The direct destructive effect of psychological control on social development was examined and it was found out that the loneliness level of the children whose parents applying psychological control was high (Soenens, Vansteenkiste, Duriez, & Goossens, 2006a) and the support from their peers perceived by the children was low (Karavasilis, Doyle, & Markiewicz, 2003).

Whereas monitoring behavior of the parent allows the autonomy of the adolescent, it also gives the par-

ents a comparably better chance to know about where the adolescent is and his relationships with his peers and this is defined as an effort to regulate the behavior of the adolescent within the frame of the family rules and social norms (Barber, 1996). It is shown that the monitoring behavior of the parents can prevent the adolescent from aggression, juvenile delinquency, antisocial behaviors as well as peers with temptation (Barber, Olsen, & Shagle, 1994; Chassin, Pillow, Curran, Molina, & Barrera, 1993; Dishion, Capaldi, Spracklen, & Li, 1995; Pettit, Bates, Dodge, & Meece, 1999; White & Kaufman, 1997). Moreover, there are studies showing the negative relationship between parental control and internalizing behavior problems such as loneliness and depression (Barber et al., 1994; Kındap, Sayıl, & Kumru, 2008).

In the literature there are limited studies about the relationship between the aspects of parental control and relational aggression. Especially the studies that examine the relationship between the psychological control and relational aggression focus on preschool children and have conflicting findings (Hart, Nelson, Robinson, Olsen & McNeilly-Choque, 1998; Kuppens, Grietens, Onghena, & Michiels, 2009; Nelson & Crick, 2002; Nelson et al., 2006; Yang et al., 2004). There are few studies focusing on the relationship between the psychological control applied by parents and relational aggression during the adolescents (Albrecht et al., 2007; Loukas et al., 2005; Soenens et al., 2008). For example; in two studies a positive relationship between the psychological control by the mother and relational aggression was found out (Albrecht et al., 2007; Loukas et al., 2005); however no relationship between the psychological control by the father and relational aggression was discovered (Albrecht et al., 2007). In another study, it was shown that there is a positive relationship between relational aggression and the psychological control by both the mother and

Address for Correspondence: Yrd. Doç. Dr. Yeliz Kındap Tepe, Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Sivas, Türkiye

E-mail: yelizkindap@gmail.com

the father (Soenens et al., 2008). A study examining particularly the relationship of behavioral control with relational aggression has not been met. However, previous studies revealed that permissive parenting and monitoring the children at a lower level is related to the externalizing behavior problems of school children (Loeber & Dishion, 1983; Maccoby & Martin, 1983, Mills & Rubin, 1998).

Children who conduct relational aggression are usually rejected by their peers (Crick, 1996; Tomada & Schneider, 1997; Werner & Crick, 1999) and consequently, they report more loneliness and depressive mood (Crick, 1997; Crick & Grotpeter, 1995). Also in longitudinal studies, it was found that relational aggression increases social rejection (Crick, 1996; Werner & Crick, 2004) and decreases preference by peers (Zimmer-Gembeck, Geiger, & Crick, 2005). In a study, it was revealed that as relational aggression between the peers increased jealousy and conflict levels also increased (Grotpeter & Crick, 1996). Soenens et al. (2008) proposed that relational aggression would increase the level of distrust and alienation feelings and would harm the positive nature of the friendship and revealed that relational aggression reduces the friendship quality of the adolescent and increases the loneliness level.

In the literature there are studies that examine the relationship between relational aggression and social functioning indicators of children and adolescents and also the relationship between the parental control and social adaptation indicators of adolescents. However, the mediating role of relational aggression between the behavioral and psychological control of the parent and functioning of the adolescent in the friendship context was investigated in one western study (Soenens et al., 2008). Therefore, this study contributes to the literature by being conducted in a different culture and by examining the influence of behavioral control in addition to psychological control. In this study, it is expected to find a positive relationship between psychological control and relational aggression of the adolescent among peers; a negative relationship between following and aggression of the adolescent among peers and relational aggression would lead to a decrease in the quality of the peer relationship and related to loneliness. Because of the observed gender differences of relational aggression and conflicting findings, the theoretical model in this study will be on the basis of different adolescent and parent gender.

Method

Participants

This study was a part of a previously mentioned research project that examines adolescent socialization

in adolescence period. Participants were 780 adolescents (428 female, 352 male) who went to 7th to 10th grades, and recruited from four primary and five high schools. The age range of adolescents was between 11.9 and 18.3; and average age was 14.8 ($SD = 1.42$). When the education levels of the parents were evaluated on an 8-point scale (1 = illiterate; 8 = PhD degree), it was found that the mothers' average education level was 3.53 ($SD = 1.44$) (secondary school graduate or high school dropout) and the fathers' average education level was 4.26 ($SD = 1.53$) (high school graduate or college dropout). Mothers perceived themselves lower (4.1 %), lower middle (7.7 %), middle (44.3 %), upper middle (9.9 %), and upper (0.5 %) socioeconomic statuses.

Measures

Psychological Control. The Psychological Control - Disrespect Scale (PCDS) was developed by Barber, Xia, Olsen, McNeely, and Bose (2012) as three-point scale to measure the psychological control identified by youth. Cronbach's alpha reliabilities were reported between .83-.90 across cultures. Original scale was adapted to Turkish by Sayil and Kındap (2010). In our study subjects responded the items ("My mom ridicules me or puts me down" e.g., saying I am stupid, useless, etc.) on a four-point scale (1 = not like her; 4 = a lot like her). The reliabilities for these measures (Cronbach's alpha) were .85 for adolescent report of maternal psychological control and .89 for adolescent report of paternal psychological control.

Behavioral Control. Adolescent Family Process Measure was developed by Vazsonyi, Hibbert, and Snider (2003) to measure the monitoring exerted by parents on adolescents. The participants rated the items for both mother and father. A sample item was "My mother wants me to tell her where I am if I don't come home right after school". Responses were scored on a 5-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). In the current study, Cronbach's alpha of the monitoring subscale was .80 for adolescent report of maternal monitoring and .83 for adolescent report of paternal monitoring (Sayil et al., 2012).

Positive Friendship Quality. Adolescents completed four subscales of the Friendship Qualities Scale (Bukowski et al., 1994): Companionship, help/support, closeness, and security. It is rated on a five point scale ("My friend and I spend all our free time together." 1 = not at all true; 5 = really true). Original scale was adapted to Turkish by (Sayil et al., 2012). In the current study, Cronbach's alpha reliabilities were found as .64 for companionship subscale, .83 for help/support subscale, .78 for security subscale, and .69 for closeness subscale.

Loneliness and Social Dissatisfaction Scale (LSDS). The Loneliness and Social Dissatisfaction

Questionnaire was designed by Asher, Hymel, and Renshaw (1984) and revised by Asher & Wheeler (1985) to place greater emphasis on the school settings. The questionnaire consists of 24 items (e.g. "I'm lonely") rated on a five-point scale (1 = That's not at all true about me; 5 = That's always true about me). In the current study, Cronbach's alpha was .89.

UCLA Loneliness Scale. Loneliness among adolescents was measured by the Revised UCLA Loneliness Scale (Russell, Peplau, & Ferguson, 1980). The questionnaire consists of 20 items (e.g., "How often do you feel you lack companionship?") rated on a four-point scale (1- never to 4- often). In the current study, Cronbach's alpha was .91.

Relational Aggression. Adolescents completed the 3-item relational aggression subscale of the Peer Bullying Scale (Mynard & Joseph, 2000; Pekel, 2004). A sample item reads "I try to exclude the peer from peer group by talking to others". In the current study, Cronbach's alpha was .68.

Procedure

As a part of a comprehensive project, the scales were administered to the students during the class time at the relevant schools. Before the administration of the measures, participants were informed about the project and voluntary participation was obtained and then they were instructed on how to fill the questionnaires.

Results

In this study, in order to identify the gender differences, two different MANCOVA's were conducted with psychological and behavioral control perceived by adolescent and positive friendship quality, loneliness and relational aggression scores in such a way that the age is controlled. Preliminary MANCOVA analysis with controlling the age revealed that boys perceived more maternal ($F_{1,774} = 8.84, p < .001$) and paternal psychological control ($F_{1,774} = 22.97, p < .001$) than boys. Girls, perceived more maternal ($F_{1,774} = 96.51, p < .001$) and paternal behavioral control ($F_{1,774} = 61.95, p < .001$) than boys. In addition, girls had more positive friendship quality ($F_{1,777} = 85.20, p < .001$) than boys. Boys, in contrast, had higher relational aggression scores than girls ($F_{1,777} = 12.82, p < .001$).

Estimation of the first model (full mediation model) showed a reasonably good fit with the maternal ($SBS_{\chi^2}(32, N = 428) = 55.96, RMSEA = .04, CFI = .98$) and paternal ($SBS_{\chi^2}(32, N = 428) = 53.94, RMSEA = .04, CFI = .98$) datas for girls. It was seen that for girls only perceived psychological control predicted relational aggression positively; perceived behavior control from both parents predicted relational aggression negatively.

In both mother and father models relational aggression did not predict positive friendship or loneliness. Holmbeck criteria was not met either in father or mother models for girls, so no mediating effect can be mentioned.

Estimation of the first model (full mediation model) showed a reasonably good fit with the maternal ($SBS_{\chi^2}(32, N = 352) = 66.06, RMSEA = .05, CFI = .97$) and paternal ($SBS_{\chi^2}(32, N = 352) = 65.09, RMSEA = .05, CFI = .97$) datas for boys. Psychological control by both parents that boys perceive predicted relational aggression positively and paternal behavior control that boys perceive predicted relational aggression negatively. In both parent models relational aggression predicted positive friendship negatively and loneliness level positively.

For boys we tested whether adding a direct path from parenting (psychological and behavior control) to loneliness and to positive friendship quality would improve the model fit (partial mediation model) compared to the full mediation model. Both maternal and paternal datas show that the relationship between psychological control and positive friendship is totally explained by relational aggression ($\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 0.8, p > .05$ and $\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 1.21, p > .05$, in the maternal and paternal models, respectively); however the relationship between psychological control and loneliness level was partially explained with relational aggression ($\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 19.55, p < .001$ and $\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 9.54, p < .001$ in the maternal and paternal models, respectively). Moreover, the best fitting model for the maternal datas was $SBS_{\chi^2}(31, N = 352) = 46.45, RMSEA = .04, CFI = .98$ and for the paternal datas was $SBS_{\chi^2}(31, N = 352) = 55.52, RMSEA = .05, CFI = .98$. Only for paternal data, the relationship between behavior control and loneliness was totally explained by relational aggression ($\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 3.64, p > .05$); on the contrary relational aggression did not mediate the relationship between behavior control and positive friendship quality there was only a direct relationship. The best fitting model for paternal datas was $SBS_{\chi^2}(31, N = 352) = 40.45, RMSEA = .02, CFI = .99$.

Discussion

When parental control and the adjustment variables of the adolescent were compared according to the gender of the adolescent, boys perceived higher levels of psychological control from both parents and girls perceived higher levels of behavioral control by both parents. This finding is consistent with both national and cross cultural findings that boys perceive higher levels of psychological control compared to girls (Harma, 2008; Kindap, 2011; Shek, 2005; Shek, 2007) and girls perceive higher levels of behavioral control compared to boys (Kerr & Stattin, 2000; Kindap et al., 2008; Soenens

et al., 2006b). Girls were reported to have more positive friendship quality compared to boys and this finding is consistent with the fact that girls are reported to have more closeness, support and less conflict in their friend relationships (Bukowski et al., 1994; Buhrmester, 1996; Brendgen, Vitaro, & Bukowski, 2000; Ciairano, Raba-glietti, Roggero, Bonino, & Beyers, 2007; Shin, 2007; Soenens et al., 2008). In this study, it was found out that boys conduct more relational aggression compared to girls and it is consistent with the findings of similar studies (Goldstein et al., 2002; Loudin et al., 2003; Tomada & Schneider, 1997) and is inconsistent with the studies indicating that girls show more relational aggression compared boys (see Crick & Grotpeter, 1995). In fact, studies examining the subject under different definitions such as relational aggression, indirect aggression and social aggression result in conflicting findings in terms of gender differences (Archer & Coyne, 2005; Swearer, 2008).

There might be several reasons why relational aggression level for boys was higher than for girls. First, it might be related to how relational aggression was measured. The scale used here is the relational bullying subscale of the bullying scale and it was evaluated by the adolescent together with the other items. Second, it is seen that there are more differences to the advantage of girls in studies conducted with school-age children (see Archer & Coyne, 2005). When observed developmentally, open aggression decreases with age for both genders, relational aggression is high during early adolescence and show a tendency to decrease later. Gender differences are seen to disappear during first adulthood. Finally, the fact that the culture is more relational might have an influence. For example in a study conducted with Italian primary school students, the fact that boys showed more relational aggression than girls was explained that relational aggression was perceived differently in different cultures (Tomada & Schneider, 1997), and in another study it was found out that boys with low levels of empathy showed more relational aggression than girls and it was claimed that empathy and low levels of perspective taking are risk factors for relational aggression (Loudin et al., 2003). Possible reasons for observed gender differences in relational aggression might be culture specific socialization, gender roles and individual factors such as empathy and perspective taking.

When the relationship between parental control in the model and relational aggression are examined it is seen that parental control could lead to relational aggression of the adolescent; the adolescent being monitored by the parent could be a protective factors in terms of relational aggression. Additionally, there were differences according to parent and adolescent gender: Paternal control perceived by girls and maternal control perceived by

boys was not related to relational aggression; in other words girls are more influenced by psychological pressure by their mothers and boys are more influenced by being monitored by their fathers as an authority on them. Since both parents monitor their daughters more they are more aware of their activities and hence girls might be showing less relational aggression. At the same time, since it is known that relational aggression is seen in social networks with intense interactions (Green, Richardson, & Lago, 1996) it could be claimed that because girls are followed frequently they may not have the chance to develop these sorts of networks. In a similar example, it was revealed that positive control behaviors by mothers might also prevent girls from behavioral problems such as aggression (Kindap, 2011). That boys were reported to have more relational aggression than girls is not surprising because they perceive more psychological control by both parents and the psychological control by both parents is related to the relational aggression of the adolescent (Soenens et al., 2008). Furthermore because boys in Turkey are socialized to be more active in the social area (Kindap, 2011; Yaban, 2011) they may have more freedom in terms of their friendship, but at the same time, psychological control perceived at a high level may be preventing them from developing these relationships in a healthy way. While the relational aggression of the girls is not related to neither their loneliness level nor with the friendship quality, boys are understood to get hurt more by relational aggression behaviors; because relational aggression of boys is related to both lower friendship quality and an increase of loneliness.

When the relationship between relational aggression and functioning in terms of friendship (loneliness and positive friendship quality) was examined in the model, it was seen that relational aggression predicted loneliness level positively only for boys and positive friendship quality negatively. The fact that relational aggression is not related to the social functioning of the girls (level of loneliness, positive friendship quality) may be explained in terms of gender role definitions of girls. It is expected from girls to be more adoptive and have more positive relationships. Therefore girls might have reported less of socially unacceptable behaviors or they may be showing less of those behaviors in comparison with boys. Girls who are more relational and hence caring more about friendship relations might be showing relational aggression in such levels that will not hurt their relationship with their friends or they might not be allowed for more due to strict control.

Finally, when the mediating role of relational aggression between parental control and social functioning of the adolescent is examined, it was seen that only for boys in both maternal and paternal models, the relationship between psychological control and positive

friendship quality was totally explained by relational aggression and the relationship between psychological control and level of loneliness was partially explained by relational aggression. According to these findings, while psychological control behaviors of the parents decrease the satisfaction of the adolescent from friendship as a result of relational aggression, relational aggression is partially responsible of the increase in feeling of loneliness. However, according to the study by Soenens et al. (2008) while the relationship between parental psychological control and loneliness level of the adolescent was totally explained by the relational aggression level of the adolescent; psychological control was not found to be related to positive friendship quality and an indirect relationship could be obtained through relational aggression. The fact that the psychological control was directly related to both loneliness and friendship quality is consistent with the fact that our culture is relatively more collectivist, thus more related and has a more hierarchic family structure (Kağıtçıbaşı, 1996; Kağıtçıbaşı & Sunar, 1992; Sunar & Fişek, 2005).

The relation of monitoring by the father perceived by male adolescents with the loneliness level of the adolescent is found to be related totally through relational aggression. In a study in our country that the adolescents who perceive monitoring high are those who perceive their mothers as communicating, close and supportive (Sayıl et al., 2012). It may be considered that a similar situation is possible for fathers, too. Since male adolescents may perceive monitoring at a lower level and more

functional levels than girls, they may be adjusting themselves more freely, not feeling the need for relational aggressive strategies such as relational aggression. The fact that perceived behavioral control by the father is directly related to positive friendship quality of the adolescent in a positive way supports this opinion and the above cultural explanation.

This research has some limitations. First of all, our sample came from middle SES families. Also, we used self-report measures of the adolescents. Finally, that the relations are correlational and cross-sectional are other limitations. In spite of these limitations, this study has some contributions to the literature and practices as well. One of the important contributions of this study to the literature is the results regarding the variable of behavioral control studied comparatively with the psychological control. It was seen that perceived behavior control by the father has a preventive effect on relational aggression of both girls and boys. In addition, the relationship between the increase in the behavioral control and decrease in the level of loneliness could be explained by decrease in relational aggression. It could be claimed that parents who provide effective monitoring at adolescent ages could also apply age appropriate behavioral control at pre-adolescent ages; hence the children may have developed social sufficiency. This prediction needs to be tested longitudinally. The findings of this study highlight once again gender differences on adolescent socialization in our culture and the different roles of the parents during this process.